

Hozirgi adabiy jarayonda nasr: Nodira Ibrohimovaning “Men, dadam va alsgeymer” hikoyasi misolida

**Islomova Maftuna
Shavkatovna**

*Nizomiy nomidagi O‘zMPUning Filologiya
fakulteti O‘zbek tili va adabiyoti ta‘lim yo‘nalishi 4-
bosqich talabasi
e-mail: islomovamaftuna004@gmail.com*

Annotatsiya: Maqolada iste’dodli yozuvchi Nodira Ibrohimovaning “Men, dadam va Alsgeymer” hikoyasi keng ko‘lamli badiiy-psixologik tahlilga tortilgan. Asarda inson shaxsiyatining asosi bo‘lmish xotiraning yemirilishi, Alsgeymer xastaligining ijtimoiy va ma‘naviy fojia sifatidagi talqini, shuningdek, qahramonning ichki iztiroblari detallar yordamida o‘rganilgan. Maqolada asar kompozitsiyasi, ramziy obrazlar va muallifning individual uslubi har tomonlama yoritilgan.

Kalit so‘zlar: Xotira estetikasi, badiiy psixologizm, Alsgeymer, metafora, shaxsiyat inqirozi, ijtimoiy yolg‘izlik, kompozitsiya, badiiy detal, gumanizm.

Аннотация: В статье подвергнут широкому художественно-психологическому анализу рассказ талантливой писательницы Нодиры Ибрагимовой “Я, папа и Альцгеймер”. В произведении исследуются разрушение памяти как основы человеческой личности, интерпретация болезни Альцгеймера как социальной и духовной трагедии, а также внутренние страдания героя с помощью деталей. В статье всесторонне освещены композиция произведения, символические образы и индивидуальный стиль автора.

Ключевые слова: Эстетика памяти, художественный психологизм, Альцгеймер, метафора, кризис личности, социальное одиночество, композиция, художественная деталь, гуманизм.

Abstract: In the article, the story of the talented writer Nodira Ibrohimova “Me, Dad and Alzheimer’s” is subjected to a wide artistic and psychological analysis. The work examines the destruction of memory as the basis of a human personality, the interpretation of Alzheimer’s disease as a social and spiritual tragedy, as well as the internal suffering of the hero with the help of details. The article comprehensively covers the composition of the work, symbolic images and the individual style of the author.

Keywords: Memory aesthetics, artistic psychology, Alzheimer’s, metaphor, personality crisis, social loneliness, composition, artistic detail, humanism.

Zamonaviy o‘zbek hikoyachiligida insonning ruhiy olami, ayniqsa, ekzistensial inqiroz va og‘ir xastaliklar girdobidagi shaxs fojiasi Nodira Ibrohimova ijodida o‘ziga

xos o‘rin tutadi. Uning “Men, dadam va Alsgeymer” hikoyasi shunchaki tibbiy mavzudagi asar emas, balki inson qadri, burch va muhabbatning og‘ir sinovlar qarshisidagi holati haqidagi falsafiy-etik mushohadadir.

Asarning boshlanishidanoq muallif Alsgeymer kasalligini tibbiy atama darajasidan badiiy obraz darajasiga ko‘taradi. Qahramonning bu xastalikni “Ketmaydigan mehmon” deb atashi, uning shafqatsizligiga urg‘u beradi. “U me‘mori o‘lib ketgan, ammo qurilishi davom etayotgan bo‘shliqqa o‘xshaydi”.

Dada obrazi orqali shaxsning bosqichma-bosqich yemirilishi tahlil qilinadi. Xotiraning parchalanishi — bu shaxsning parchalanishidir. Dada o‘zining kimligini, kasbini, oilasini unutishi orqali jamiyatdan “uzilib” qoladi. Bu jarayon asarda “begona nigohlar” detali orqali mahorat bilan chizilgan. O‘z qiziga boqqan otaning ko‘zlarida hech qanday iliqlik yoki tanishlik hissi qolmagani — asarning eng fojiali nuqtalaridan biridir.

Nodira Ibrohimova hikoyada o‘zbek jamiyatidagi nozik bir muammoni — ruhiy xastalikka chalingan insonlarga bo‘lgan munosabatni ham qalamga oladi. Qizning sevgan yigiti va uning oilasi dadaning kasalligini eshitgach, munosabatlarga chek qo‘yishi — bu jamiyatning ma‘naviy qashshoqligiga ishoradir: “Onasi dadamni jinnilar qatoriga qo‘shganidan so‘ng men hammasiga nuqta qo‘ydim”.¹

Undan tashqari qahramon qizning oldida turgan tanlov sof ekzistensialistik xarakterga ega. U o‘z baxti (yigit bilan qurilajak oila) va burch (xasta otasini parvarishlash) o‘rtasida qoladi: “Oilamni bu holda tashlab, turmushga chiqish — aqlsizlik edi men uchun”. Qizning bu qarori uning shaxs sifatida yuksak ma‘naviy darajasini ko‘rsatadi. U o‘z erkidan voz kechib, “yolg‘izlik o‘lkasining tutquni” bo‘lishga rozi bo‘ladi. Bu yerda muallif insonning o‘z tanlovi orqali o‘zligini tasdiqlashi g‘oyasini ilgari surgan.

Bu yerda qizning fojiasi ikki barobar ortadi: u ham otasidan (ma‘naviy), ham o‘z baxtidan (jismoniy) ayriladi. Qizning tanlovi — otasini tashlab ketmaslik — yuksak insonparvarlik g‘oyani ifodalaydi.

Menimcha, **onaning o‘limi** asarning kulminatsion siri hisoblanadi. Hikoya kompozitsiyasida onaning o‘limi bilan bog‘liq sahna o‘quvchini larzaga soladi. Muallif bu yerda detektiv element va psixologik dramani birlashtirgan: “Onamning bo‘ynida barmoq izlari qolgan edi... Lekin bilmayman... onam qanday o‘lganini bilmayman”. Bu sovuq va dahshatli detal Alsgeymerning so‘nggi bosqichidagi tajovuzkorlik va ongsiz harakatlarni ifodalaydi. Dada o‘zi eng ko‘p sevgan insoniga nisbatan ongsiz qotillik sodir etgan bo‘lishi mumkinligi ehtimoli, asarning fojaviy yukini maksimal darajaga ko‘taradi. Bu yerda muallif aybdorni emas, balki shafqatsiz qismatni — Alsgeymerni ayblaydi.

Asarda “Kitob javoni” va “Mayizli pirog” kabi detallar muhim o‘rin tutadi:

Kitob javoni: Bu qiz uchun tashqi dunyodan himoyalaniq qo‘rg‘onidir. U Anna Karenina va Onegin bilan “suhbatlashadi”. Bu — real hayotdan qochish belgisi.

Mayizli pirog: Bu ota va qiz o‘rtasidagi uzilgan rishtalarni bog‘lashga bo‘lgan so‘nggi urinish. Ammo dada bu pirogni tanimaydi, u faqat xotirasida qolgan (aslida

¹ Ibrohimova N. “Men, dadam va Alsgeymer” hikoyasi (Asl matn).

allaqachon vafot etgan) rafiqasining pirogini qo‘msaydi. Bu xotira va voqelik o‘rtasidagi chuqur jarlikni ko‘rsatadi.

Nodira Ibrohimova qahramonning ichki holatini “Yurakdagi toshlar” metaforasi orqali beradi. Har bir yangi og‘riq qizning yuragiga yana bir tosh bo‘lib tushadi. Asar oxirida yosh shifokor bilan uchrashuv qizning ichidagi bu “toshlar”ni “pufakchalar”ga aylantirib, ko‘z yoshi bo‘lib chiqib ketishiga sabab bo‘ladi. Bu ruhiy poklanish jarayonidir.

Nodira Ibrohimova hikoyada qahramonning ichki iztiroblarini tasvirlashda bevosita bayonchi emas, balki badiiy psixologizm usullaridan unumli foydalanadi. Adabiyotshunos olim Dilmurod Quronov ta’kidlaganidek:

“Badiiy psixologizm – adabiy asarda inson ruhiy hayotini tasvirlash, uning turli holat va jarayonlarini kitobxon ko‘z o‘ngida jonlantirishdir. Bunda yozuvchi qahramonning ruhiy olamini bevosita (ichki nutq, monolog) yoki bilvosita (portret, xatti-harakat, detal) usullar bilan ochib beradi”.² Hikoyadagi “ko‘zoynak” detali aynan shunday bilvosita psixologik tasvir vositasi bo‘lib xizmat qilgan. Dadamning har kuni ko‘z oldida turgan ko‘zoynakni topolmasligi – shunchaki parishonxotirlik emas, balki shaxsiyatning yemirilishi boshlanganidan darak beruvchi badiiy detaldir.

Hikoyada **vaqt tushunchasi** ikki xil ko‘rinishda namoyon bo‘ladi:

Ob’ektiv vaqt: Onasining vafotidan keyin o‘tgan ikki yil, dadaning shifoxonadagi kunlari.

Sub’ektiv vaqt: Dada uchun vaqt allaqachon to‘xtab qolgan. U 30 yil oldingi voqealarni kechagidek eslaydi, ammo bugun yegan ovqatini unutadi.

Bu kontrast — o‘tmishning porloqligi va bugunning zulmati — asarning dramatik kuchini oshiradi. Makon esa hikoyada tobora torayib boradi: avval keng dunyo, keyin hovli, so‘ngra ruhiy xastalar shifoxonasining tor xonasi. Bu qahramonlarning hayotiy imkoniyatlari cheklanib borayotganiga ishoradir.

Nodira Ibrohimova hikoyasida nutqning psixologik holatga moslashuvi yaqqol seziladi. Dadaning nutqi borgan sari qisqarib, mantiqiy aloqalar uzilib boradi: “Bu yerga boshqa kelma. Unutishni istayman”. Bu jumla dadaning ongi bir lahzaga “yorishganini” yoki uning ichki instinkti qiziga azob berayotganini his qilganini anglatadi. Muallif lirik chekinishlar va monologlardan unumli foydalangan. Qizning ichki kechinmalari ko‘pincha qisqa, ammo o‘tkir jumlar bilan ifodalanadi: “Yutdim, yutdim, yutdim...”. Bu takror qahramonning sabr-toqat chegarasini badiiy bo‘rttirib ko‘rsatadi.

Nazarimda, hikoyada dadaning ahvoli qiz uchun o‘ziga xos “oyna” vazifasini o‘taydi. Qiz otasiga qarab, kelajakda o‘zining ham shunday bo‘lib qolishi mumkinligidan qo‘rqadi (chunki asar boshida Alsgeymerning genetik ekanligiga ishora bor): “Kasal bo‘lganimda kasal ekanimni bilmagan ham bo‘lardim”. Bu qo‘rqinch uni yanada ko‘proq kitob mutolaasiga va intellektual hayotga undaydi. Ya’ni, otasining aqliy so‘nishi qizning ma’naviy o‘sishiga (kitoblar orqali) sabab bo‘ladi. Bu esa hikoyadagi paradoksal psixologizmdir.

Asarda tabiat hodisalari inson ruhiyatiga hamohang tasvirlanadi: “Huvullagan xonalar” — yolg‘izlik va onasizlik ramzi; “Zulmat ichra nur” (Mirkarim Osim asari

² Quronov D. “Adabiyot nazariyasi asoslari”. — Toshkent: Akademnashr, 2016. 145-b.

tilga olinishi) — bu umidning badiiy paralleli. Qizning dadasi bilan xayolan “Anna Karenina” yoki “Onegin” olamida yashashi, uning real fojidan san’at olamiga qochishi — o‘z-o‘zini saqlash instinktidir.

Xulosa qilib aytganda, Nodira Ibrohimovaning “Men, dadam va Alsgeymer” hikoyasi o‘zbek nasrida tibbiy realizm bilan lirik psixologizmni muvaffaqiyatli sintez qilgan asardir. Hikoya tahlili shuni ko‘rsatadiki, muallif inson fojiasini faqat his-tuyg‘u bilan emas, balki chuqur intellektual tahlil bilan ko‘rsata olgan, xotira — nafaqat ma’lumotlar bazasi, balki insonning axloqiy o‘zagi ekanligini isbotlagan. Asar yakunidagi yorug‘lik orqali o‘quvchida tushkunlik emas, balki hayotga muhabbat va ilmga ishonch hissini uyg‘otgan.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ibrohimova N. “Men, dadam va Alsgeymer” hikoyasi.
2. Quronov D. “Adabiyotshunoslik nazariyasi asoslari”. — Toshkent, 2016.
3. Shokirova M. “Zamonaviy hikoyachilikda psixologik tasvir mahorati”. — Ilmiy maqola, 2021.
4. Pardaeva Z. “O‘zbek hikoyachiligida badiiy mahorat masalalari”. — Toshkent, 2003.
5. “Zamonaviy o‘zbek nasrida psixologizm masalalari”. (Ilmiy to‘plam).